

Vanhenemisen tutkimuksen
johdantokurssi, 10.11.2016

Antti Karisto

Ikä ja iäkkäitä koskevat
nimitykset

antti karisto

Luennon tavoitteena:

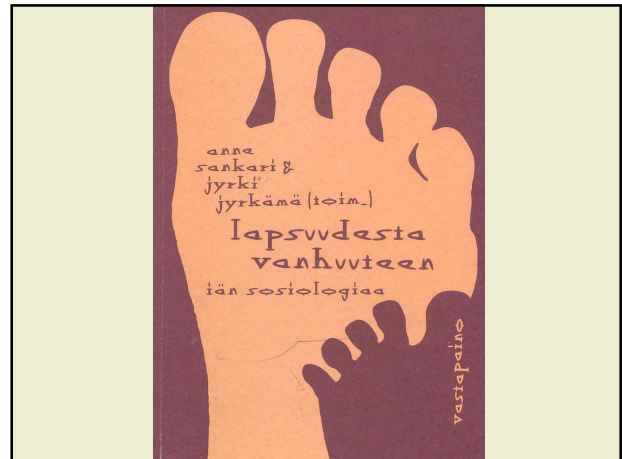
- * tutustuttaa vanhenemisen tutkimuksen kenttään, erityisesti sosiaaligerontologiaan
- * panna pohtimaan iän ihmeellisyyksiä
- * herkistää vanhuutta ja vanhenemistä koskevalle kielenkäytölle.

antti karisto

Vanhenemisen tutkimus

on eri asia kuin vanhuuden tutkimus. Tutkittavina periaatteessa muutkin ikävaiheet kuin vanhuus. Esillä myös sukupolvet, elämäkerrallisuus, erilaiset ikäsidonnaiset ilmiöt.

antti karisto

sosiaaligerontologia
psykogerontologia
kulttuurigerontologia

biogerontologia, geriatria

antti karisto

Sosiaaligerontologia voidaan hahmottaa suppeammin, psykogerontologiaan ja kulttuurigerontologiaan rinnastettavana. Tai laajemmin, psykogerontologian ja kulttuurigerontologian kattavana tutkimusalana.

antti karisto

Sosiaaligerontologiassa vanhenemistä tarkastellaan sosiaalisissa yhteyksissään; tutkitaan "sosiaalista vanhenemistä".

Mutta mitä on "sosiaalinen vanheneminen"?

antti karisto

Sosiaalinen vanheneminen

Sosiaalinen vanheneminen viittaa siihen, miten erilaiset **ajallisesti ja paikallisesti muuttuvat** yhteiskunnalliset - siis **rakenteelliset, kulttuuriset ja institutionaaliset** - tekijät määrittävät eli pyykittävät, **rakenteellistavat ja merkityksellistävät ikääntymisprosessia, ikääntyvien ihmisten elämäntulkua**. Sosiaalisessa vanhenemisessä on kysymys myös siitä, miten yhteiskunnalliset tekijät toisaalta **muovaavat**, toisaalta **muokkautuvat** osaksi ikääntyvien ihmisten elämistä, **toimintaa ja kokemusmaailmaa**, ja siitä, miten ikääntyvät ihmiset omalta osaltaan puolestaan muuttavat ikääntymiseensä vaikuttavia yhteiskunnallisia tekijöitä, toisin sanoen ympäristöään ja yhteiskuntaa. (Jyrkämä 1995, 41.)

antti karisto

Sama lyhyemmin:

Sosiaaligerontologiassa tutkitaan sitä, kuinka erilaiset yhteiskunnalliset tekijät muokkaavat elämäntulkua ja ikääntyvien ihmisten kokemusmaailmaa sekä sitä, kuinka ihmiset itse muokkaavat vanhenemiseensa vaikuttavia tekijöitä.

antti karisto

Sama vielä lyhyemmin:

Sosiaaligerontologiassa tutkitaan väestön ikärakenteen muutosta ja sen yhteiskunnallisia seurauksia sekä ikääntyvien ihmisten elinoloja, elämäntulkua, toimintaa ja kokemusmaailmaa.

ks. Antti Karisto: Sosiaaligerontologian syvin olemus. Gerontologia 3/2007, 273–280.

antti karisto

Sosiaaligerontologia suomalaisissa yliopistoissa

Aikaisemmin oli kolme professuuria: Jyväskylän, Helsingin ja Lapin yliopistoissa.

Enää yksi, miten kohta?

Resurssit heikentyneet samalla kun tutkimustarpeet ovat kasvanet

antti karisto

Vanhenemisen tutkimusta tehdään kuitenkin paljon myös yliopistojen ulkopuolella.

Ja yliopistoissa sitä tekevät monien eri tieteenalojen edustajat.

antti karisto

Vanhenemisen tutkimus voidaan hahmottaa (pikemminkin kuin tieteenä) monesta eri suunnasta inspiroituvana, monitieteellisenä kenttänä, jolla liikkuu sosiaalipoliitikkoja ja sosiaalityön tutkijoita, sosiologeja, väestötieteilijöitä epidemiologeja, hoitotieteilijöitä, ravitsemustieteilijöitä, liikuntatieteilijöitä, psykologeja ja sosiaalipsykologeja, kulttuurintutkijoita, kansatieteilijöitä, uskontotieteilijöitä, väestötieteilijöitä, taloustieteilijöitä, oikeustieteilijöitä, taideollisuuden tutkijoita, maantieteilijöitä, puutarhatieteilijöitä, taiteentutkijoita, arkkitehtejä, filosofeja, insinööritieteilijöitä ja innovaatiotutkijoita, teologeja

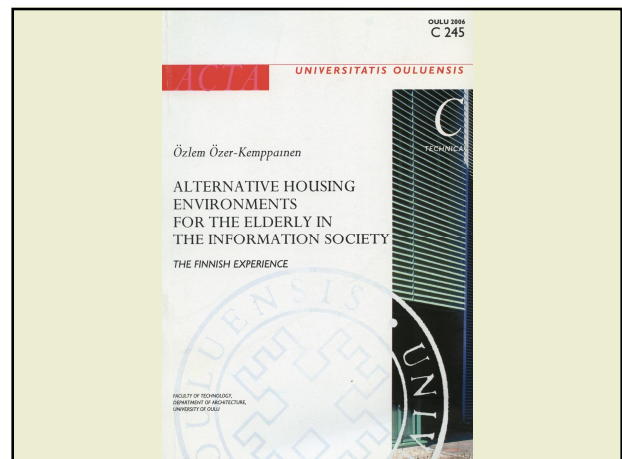
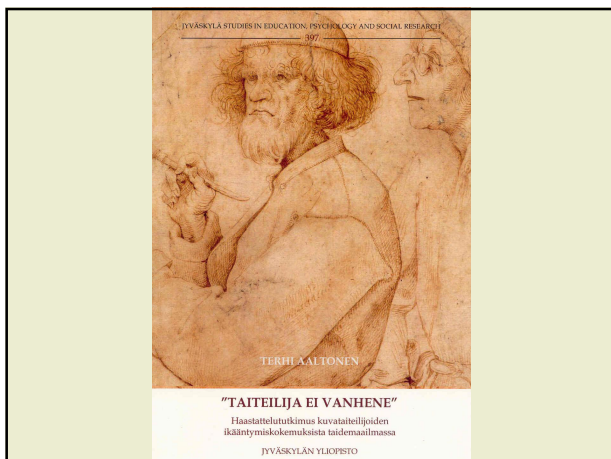

Jussi Semi: Sisäiset sijainnit. Tutkimus sukupolvien paikkakokemuksista. Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta 2010.

Erja Rappe: The influence of a green environment and horticultural activities on the subjective well-being of the elderly living in long-term care. University of Helsinki, Department of Applied Biology, 2005.

antti karisto

antti karisto

Filosofi Jari Pirhosen (TaY) etnografinen väitöskirja palvelutaloelämästä, jossa on sovellettu mm. Martha Nussbaumin hyvän elämän teoriaa ja Axel Honnethin tunnustamisen teoriaa. Ilmestyy 2017.

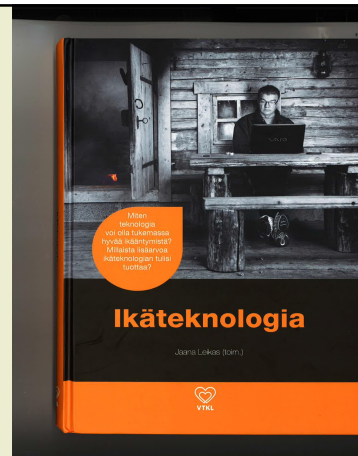
antti karisto

Frank Martela (2012): *Caring Connections - Compassionate Mutuality in the Organizational Life of a Nursing Home*. Aalto-yliopisto.

"Vanhusten hyvinvointiin vaikuttaa eniten inhimillinen kohtaaminen hoitajan kanssa, se onko hoitajalla aikaa katsoa silmiin." (HS)

geronteologia
geronteknologia

antti karisto

Jenni Spännäri
"Rukous
on perintöä suvusta sukuun"

Ikääntyneet ja uskonto
vuosisittainen väihtein Suomessa

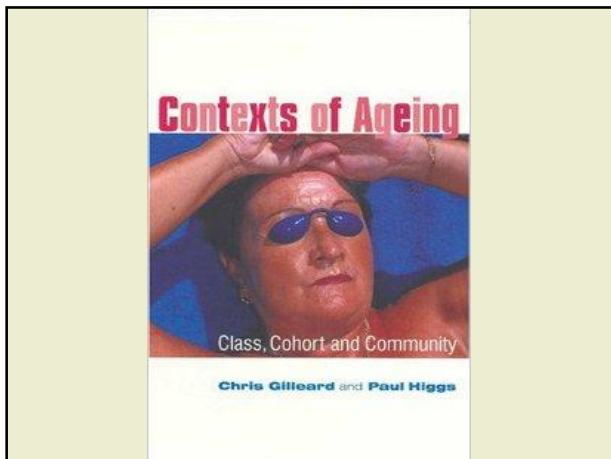
Helsingin yliopisto
Käytännöllisen teologian laitos

Vanhenemisen tutkimus ei välttämättä ole sen tekijöiden ensimmäinen ja ainoa identiteetti.

monitieteisyys, postdisiplinaarisuus

Otteet täydentävät toinen toisiaan, mutta ovat myös kilpasilla toistensa kanssa.

antti karisto

Guilleard & Higgs	Walker, Philippon, Estes
kulttuurigerontologia	soiaaligerontologia
mikro	makro
kulttuuri	rakenteet
merkityksenanto, ihmisten	rakenteelliset riippu-
toiminta, valinnat	vuudet, eriarvoisuus
hyvinvointivaltion	hyvinvointivaltion
vähättely	puolustus
elämäntyyli	elintaso, ongelmat
konstruktioismi	tieteellinen realismi

antti karisto

Vanhenemisen tutkimus on makrotasoista mikrotasoista

Mikroilmiöiden ja makroilmiöiden tutkimus täydentää toisiaan, mutta ikääntymistutkimusta on myös arvosteltu "mikroistumisesta" (Hagestad & Dannefer)

antti karisto

"Sosiaaligerontologia on rikasta empiirisesti, mutta köyhää teoreettisesti"

(esim. Aschenbaum & Bengtson 1994; Daatland & Solem 2000)

antti karisto

Vanhenemisen tutkimus on yhteiskuntapoliittisesti ajankohtaista (väestön ikärakenteen muutoksen implikoimat palvelutarpeet).

Mutta vanheneminen kiinnostaa muutenkin kuin palvelutarpeina.

antti karisto

Ikä on lisääntyvästi esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa ja tutkimuksessa.

antti karisto

Ikä strukturoi elämää siinä, missä sukupuoli, sosiaaliluokka tai etnisyys.

antti karisto

Mitä ikä on?

Ikä ei ole yksi. Meillä on monta ikää: kalenteri-ikä, biologinen ikä, koettu ikä, sosiaalinen ikä.

Ikä on konstruktio.

Elämänkulun (de)institutionalisoituminen

Ikä on tärkeä tunnistin, se asemoi yhteiskuntaan.

antti karisto

”Saako sanoa vanhaksi?”

Antti Karisto: Yksi piano vai kymmenen lehmää?
Kirjoituksia arjen ilmiöistä
Helsinki: Gaudeamus
2010, 70–73.

antti karisto

Vanhenemisen tutkijat ovat yleensä varovaisia v-sanojen käytössä. Etenkin sanaa ”vanhus” vältellään, sillä se leimaa.

Mutta käykö tällöin niin, että vanha-sanan myönteiset sivumerkitykset kuihtuvat pois?

antti karisto

”Vanhuutta ei ole.”

”Postmodernissa” yhteiskunnassa vanhuus häivytetään kielen avulla.

antti karisto

Keitä me suojelemme ”v-sanoja” välttellessämme?

Itseämme?

Markku Envallin (1997) mukaan eufemismien perusta on tabu: rumaa sanaa ei sanota niin kuin se on, sillä se tuo vaikeaksi koetun asian liian lähelle. Psykykinen torjunta alkaa sanatorjunnasta, mutta voittammeko mitään tällä tavalla, sillä sanan tarkoite on ja pysyy. Kielellisen kikkailun asemesta pitäisi tehdä tilit selväksi itse ilmiöiden kanssa, pohtia sitä, miksi vanhuus on torjuttavaa.

antti karisto

“Tutkijoiden velvollisuus olisi kehittää kieltä ja käsitteitä vanhuuden ilmiöitä valaisemaan.”

“Kielellä, jolla ‘vanhusväestöstä’ keskustellaan, siinä käytetyillä sanoilla ja teoreettisilla käsitteillä sekä niiden luomilla mielikuvilla on usein jopa suurempi painoarvo ja vaikuttavuus kuin jollakin empiirisiä havaintoja kuvaavalla prosenttiluvulla.” (Antti Eskola: Vanhuus, 2016)

antti karisto

OPPIMISPÄIVÄKIRJATEHTÄVÄ, 10.11.

lääkkeitä ihmisiä koskevat nimitykset:
saako sanoa vanha tai vanhus?

Mitä Sinä ajattelet vee-sanoista
(vanha, vanhus)? Entä niitä
korvaavista ii- ja s-sanoista
(ikäihminen, ikääntyvä, ikääntynyt,
seniori)?

antti karisto